

Kolozsvár, 1902.

VII. évfolyam.
8. szám

Április.

»... Kedves fiatal rendtársaimnak önművelődésük ügyében a «Kalazantinum» cz. lap útján kifejtendő működésére Istennek szent áldását kérem. 1897. okt. 11. **Frank Ferencz**, rendfőnök.«

»... Szívem mélyéből üdvözlöm a kegyesrend kolozsvári tagjait és buzgó törekvéseit. Örvendek, hogy magaménak mondhatom őket. 1898. márcz. 15. + **Gusztáv Károly**, erdélyi püspök.«

Szerkeszti:

HOGYOR JÓZSEF.

Megjelenik:

a szüneti kivételével havonként.

Előfizetési ár: 4 korona.

Kiadótulajdonos:

a »Kalazantinum« hittudományi és
tanárképző intézet

Korszükséglet.

Az Úr trónja előtt tették az ünnepélyes ígéretet: «Voveo paupertatem, castitatem, obedienciam et peculiarem curam circa puerorum eruditionem.» ... Az Úr kegyesen fogadta áldozatukat és a fiatal hősök szíve örömtől repesett. — Meghaltak s haláluk egy új élet kezdete volt. Ők többé nem a világ fiai, hanem Kalazanti szent József szőlőjének munkásai. Lerázták az anyag bilincseit, hogy szabadon emelkedhesse föl a szellemi világ tisztább légkörébe; hogy magasztos eszméknek élhessenek Isten dicsőségére, az emberiség javára és saját megszentelésükre.

De ime fülünkbe cseng a világ ítélete: «Nincs szükség a szerzetesekre!» Látjuk, hogy ítélete szerint cselekszik, kiűzvén őket csendes tanyájukból. És mégis fölesküdték az egyház katonáinak? Igen, fölesküdték, mert szabadon rendelkeznek önmaguk fölött; fölesküdték, mert tudták, hogy ennek a gögös, anyagias fölfogású világnak szüksége van a szerzetesekre, nagyobb szüksége, mint bármely más kornak. Azt hisszük, hogy a szerzetesi intézmény ma *korszükséglet*. —

Korszükséglet, mert akkor, midőn a «szellemsikkasztó» anyagelviség kiöli mindenfelé a szellemi életet; kiöli minden érzéket az eszmék iránt; elfojtja a szív nemesebb érzelmeit; meg-

fosztja az embert leghatalmasabb támaszaitól, hitétől és reményétől s létét «egy kis hangyafészekre» szorítva összes törekvéseit az anyagra, a pillanat élvezeteire fordítja, mert e rövid élet után örök megsemmisülés következik és ezen tanainak híveiül nemzeti különbség nélkül öregek és fiatalok millióit vallja: akkor korszükségletnek kell nyilvánítanunk azt, hogy legyenek, a kik a száműzött eszméknek menhelyet nyitnak és egy érdekesebb kor gyermekei számára örökség gyanánt megőrzik; a kik erejük megfeszítésével ápolják a szív nemes érzelmeit a még meg nem mótelyezett nemzedékben; a kik életüket szentelik a legnagyobb veszélynek kitett hit megmentésére és a kik sohasem szünek meg a halhatatlanság tudatát saját életükkel ébren tartani. *Férfiak* kellene, a kik életüket merik föláldozni, hogy megmentse az ember számára azt, a mi őt *emberré* teszi, mert ebből akarja őt a hitetlen sokaság kivetköztetni. E férfiak a szerzetesek, a kiket fogadalmuk képe-sítenek e nagy, majdnem emberfölötti föladat teljesítésére, melyhez eszményi gondolkodású, szabad és önzetlenül áldozatkész férfiak szükségesek. Mind a három kellék megvan az igazi szerzetesben.

Mindenekelőtt eszményigondolkodású, mert különben nem választott volna eszményi életpályát; pedig Isten szolgájának és a tanító-nevelőnek pályája kétségkívül az.

Rendelkezik a kellő szabadsággal. Azért kötötte le magát fogadalmi által, hogy szabad lehessen. Szabad az anyagi kincs gyötrelmeitől, mert szegénységre kötelezvé magát, nincs vagyona, a mi őt nyugtalanítsa. Ment a családi élet gondjaitól, mert életét egyedül Istennek szentelte. Kivonta magát a féktelen akaratkak és a rendetlen vágyaknak zsarnoksága alól, mert volt ereje és bátorsága azokat az engedelmes ség fogadalmi által határozott szabályoknak alávetni és megfékezni Szabadon élhet tehát eszményi pályája nagyszerű föladatainak és szive nemes vágyainak.

Végre önzetlenül áldozatkész. A szerzetes pályája halállal kezdődik: meghal önmagának és a világnak. Ez a legtisztább önzetlenség és a legnagyobb áldozatkészesség cselekvénye. S az, a ki nem riadt vissza a haláltól, bizonyára kisebb áldozatoktól sem ijed meg. Az egyetlen érdek, a mi őt vezeti az, hogy hivatását érdek nélkül, önzetlenül teljesítse. Az ő jutalma nem e földről való, *nem lehet* földi dolog, mert a nemes önfeláldozást arannyal, kényelemmel megfizetni nem lehet.

Ilyen emberekre, szerzetesekre van szüksége e kornak, hogy fölvilágosultságában el ne vesse magától az emberi méltóságot; hogy ezen büszke kornak gögös fiaiba egy kis önérzetet csepegtessenek, megértetvén velük, hogy többek materia bruta-nál, hisz lényük egy része szellem; hogy e nagyratörő kor kutatóiba egy kis bátorságot öntsének a mélyebb, alaposabb kutatásokhoz: ne álljanak meg a természet erői és jelenségeinél, ne mondják ki oly könnyen az „ignoramus et ignorabimus“-t, hanem merjenek a természetfölöttiek birodalmába is behatolni, merjenek szellemekkel érintkezni; hogy ezen dicsőségszomjas kor nagy embereiben a halhatatlanság után való vágyat fölkeltsék; hogy e tudós kor szellemóriásainak széles látókörét kissé kitágítsák megmutatván nekik a végtelenséget, a szellemi világot és abban azt, a mit eddig még nem láttak: az emberi lelket. Mindenütt látunk törekvést a haladás után; osztályok és népek nagyságra törekszenek, de megfeledkeznek arról, a mit a történelem tanít, hogy az igazi nagyság nem épül anyagi alapokon. Eszmények kellenek ahhoz, melyek lánggra lobbanthatják a szívet, melyekért érdemes áldozni, ha kell vért és életet. A nagyság határtalan áldozatkészségen alapul, minőre csak nagyszerű eszmények képesítik az embert. Azért szükséges, hogy legyenek nevelők, a kik az eszmények

íránt fogékony, áldozatkész lelkeket nevelnek; nevelők, a kiknek élete a megtestesült eszménység. Ilyen nevelőknek készülnek azon szerzetesek, a kik azt mondták: «Voveo peculiarem curam circa puerorum eruditionem». Fogadalmukat azon meggyőződéssel teheték, hogy szükséges emberei korunknak.

Castor

Aias és Odysseus

Etymológiák

Hosszúra nyújtott bevezetés helyett, mely úgy sem vetne e nevek etymológiájára erősebb világosságot, czé szerűnek tartom mindjárt elkezdni ennek a két, egymástól teljesen független névnek elemzését.

1 Az Aἴας névnel nagyon közelálló és csábító az a föltevés, hogy az αἴ indulatszóval, vagy az ezzel összefüggő αἰζω-va hozható kapcsolatba *Preller* említ több auctort¹, kik e combinatiót fölvezték, így Ovid. Met. XIII., 390—397 (ed Richter. 1828):

Dixit: et in pectus, tum denique vulne a passum,
Qua patuit ferro, letalem condidit onsem:
Nec valere manus infixum educere telum
Expulit ipse cruor; rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem
Qui prius Qebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis: haec nominis, illa querelae.

és hogy a sok közül többet ne is említsek Soph. Ai. w. 430 sqq. (ed Bergk Lipsiae, Tauchnitz, 1858.)

Αἴας αἴ αἴ. τίς ἔσσι ποτ' ὦς ὅδ' ἐπώνυμον
τοῦ μὲν ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἑμοῖς κακοῖς;
νῦν γὰρ πάρεστι καὶ δὲ αἰζω εἶναι
καὶ τῶς. τοιοῦτοις γὰρ κακοῖς ἐντυγχάνω.

mely helyről megemlékezik *Doederlein* is² és az Etymologicum Magnum (pag. 7, col. 3.) is, mely különben az αἴτω (παρὰ τὸ θρασυλῆος καὶ σφόδρα αὐτοῦ αἴσσειν καὶ ὀρμῇ ἐν τοῖς κολέμοις) iga αἴας aor. participium ából származtatja e nevet a ξ kihagyásával. Kényelmesnek elég kényelmes magyarázat, de nem tudományos. *Doederlein és Lennep* e névre nézve megegyeznek. Mindketten a αἰωνός melléknév gyökét sejtik benne, csak hogy *Doederlein* (i h) az αἰωνός-ból (= bámulatraméltó) vezeti le a nevet, t. i. hogy az αἰωνός dichotomikus formája αἰωνός s ebből lett a rendes hangtani szabályok szerint αἰας, míg *Lennep* szerint³ a név az αἰζω igéből származik s így αἰας «dicitur qui *luget*, vel *lugubra patitur*». Az αἰας vagy αἰων szóból keletkezik aztán αἰωνός. *Preller* (i m 403. l.) azt hiszi, hogy az Aἴας név abból a gyökből származik, melyből a sas neve: αἰ-ετός. A monda szerint, mikor Telamonnak Herakles imádságára Zeus megígéri, hogy

¹ Peller. Griechische Mythologie, Berlin, 1861, II. 433. l. 1 jegyz.

² Doederlein: Homerisches Glossarium, Erlang. 1858, II 350 l.

³ I. D. Lennep: Etymologicum linguae gr. ed. cur. Ev. Scheidius. Traiecti ad Rhenum, 1808. pag. 52.

gyermeké fog születni, sással jelenti, hogy Herakles kérését meghallgatta s innen származik a név is: $\alpha\lambda\alpha$. A gyök $\alpha\lambda\epsilon$ $\tau\acute{o}\varsigma$ ban is $\alpha\lambda$; néha pedig az $\Lambda\lambda\alpha$ előfordult $\Lambda\lambda\alpha$ (etrur. aivas) alakban is,² tehát a töben F is volt valaha. Egyszersmind épen ezen az alapon valószínűnek tarthatjuk, hogy $\Lambda\lambda\alpha$ tényleg összefüggésben van az $\alpha\lambda\sigma\omega$, * $\alpha\lambda\sigma\omega$ ³ ige gyökével, annyi-
val is inkább, mert maga Homeros is használja ezen igét és épen az $\alpha\lambda\sigma\tau\acute{o}\varsigma$ ra vonatkozólag. II XXIV. 315:

$\alpha\lambda\tau\acute{\iota}\alpha\alpha\delta' \alpha\lambda\sigma\tau\acute{o}\varsigma \eta\kappa\epsilon$

és 319 - 320: $\epsilon\lambda\sigma\alpha\tau\acute{o} \delta\epsilon \sigma\tau\acute{\iota}\nu$

$\delta\epsilon\iota\delta\epsilon\varsigma \alpha\lambda\lambda\alpha\varsigma \acute{\upsilon}\pi\epsilon\rho \alpha\sigma\tau\epsilon\sigma\varsigma$

(jobbrol feltűnt nekik t. i. a sas. libegve a város fölött; Baksay: Trója felé tartván, jobb kézen jelent meg). Tehát Preller mythikus magyarázata szerint $\Lambda\lambda\alpha$ a sas-tól vette nevét és ugyanezen magyarázat tudományos alapra fektetve az $\alpha\lambda\sigma\omega$ gyökeréhez vezetett bennünket, melyből az $\alpha\varsigma$ suffixummal képződött $\Lambda\lambda\alpha$, jelentésére nézve: „a rohanó”, a „támadó”

2. Ὀδυσσεύς -nak egyik igen régi, részben nevetséges etymológiáját találom Lennep nagy etymologiai művében. Az ὀδύσσω igről szóló cikkben⁴ ezeket mondja: „... analogia linquae suadet, ut ab eodem hoc verbo ὀδύσσω repetamus nomen Gr. Ὀδυσσεύς , Ulyxes. Eddig hagyján, hiszen Curtius is ebből a töből vezeti le a nevet. De bevesz az átdolgozó egy megjegyzést, mely igazán naiv, mint azt ő maga is megjegyzi: »Ethmologus, col. 615. ab historia Anticleae, Ulyxis matris, ductum censet nomen ὀδυσσεά ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὁδὸν ὤσεν ὁ Ζεὺς (Cfr. EM. p. 132, col. 3: Ὀδυσσεύς εἰρηται ἀπὸ ἱστορίας. Itt elmondja Anticlea történetét, ezen szavakkal zárva be: $\text{Ὀῦπω ταύτης τῆς ὀνομασίας ἔτυχον, ἐπειδὴ κατὰ τὴν ὁδὸν κτλ.}$) Utána teszi az átdolgozó Scheidius: »Equis vero adsentiatul his ineptisis...?« Majd átdolgozó még egyszer utal nézetére, hogy az ὀδύσσω igről származik a név ($\epsilon\upsilon\varsigma$ suffixummal), mely nézet úgy Prellernél, mint Curtiusnál föltalálható. Preller szerint⁵ Ὀδυσσεύς »der vielaushaltende, von dem Zorne der vielushaltende, von dem Zorne der Götter, namentlich des Poseidon vielgeplagte«, és hogy az $\text{ὀδῶδυσται, ὀδῶσαμην}$ alakok gyökere rejlik benne (ὀδύσ-). E nézet bizonyítására több helyet idéz is az Odysseából. Így I., 62: $\tau\acute{\iota} \nu\acute{o} \sigma\acute{\iota} \tau\acute{o}\sigma\sigma\alpha \omega \delta\acute{\upsilon}\sigma\alpha\sigma\alpha \text{ Zεῦ; V., 339 - 340. τίπτε τοι ὦδε Ποσειδάων ἐνοσίχθων ὠδύσατ' ἐκπάγλως; V., 4. 3: οἷδα γὰρ ὧς μοι ὀδῶδυσται κλυτὸς ἐνοσίχθων XIX. 275 - 276: ὀδύσαντο γὰρ αὐτῷ Ζεὺς τε καὶ Ἥλιος.}$ idézi még a 407 skk sorokat, melyekre majd Roscher nézetének tárgyalásakor fogunk reflektálni. — Ugyanezt a nézetet vallja Curtius is,⁶ ki szintén az ὀδύσ gyökérből származtatja Odysseus nevét, de hozzáteszi azt is, a mit Preller kifejtett, hogy t. i. a kezdő σ itt prothetikus, mint azt a szanszkrit dvish s az ezzel nyilvánvalóan rokon dusch-dur (durmanas- $\delta\upsilon\sigma\mu\epsilon\eta\varsigma$) gyökerek bizonyítják.

Legvalóbbszínűnek tetszik nekem az a nézet,

¹ Curtius: Grundzüge d. griech. Etymol. 4. Aufl. 1873. 394 l.

² Preller, i. h. 4 jegyz.

³ Cfr. Kühner, Ausf. Gramm. I., 2., 763. l.

⁴ I. m. 477 l.

⁵ I. m. 408 l. 2 jegyz.

⁶ I. m. 244 és 238. ll.

melyet Roscher a Studien 1871. évi folyamában kifejtett¹ s melylyel a többi magyarázatot részben fölöslegessé tette. Ő az Odyss XIX., 407--409-ből indul ki:

$\pi\alpha\lambda\lambda\alpha\iota\sigma\iota\gamma\alpha\rho \epsilon\gamma\omega \gamma\epsilon \text{ὀδυσσάμενος τὸδ' ἱκάνω}$
 $\alpha\lambda\delta\rho\alpha\sigma\iota\gamma\eta\delta\epsilon \gamma\omicron\nu\alpha\iota\epsilon\iota\nu \alpha\lambda\lambda\alpha \chi\theta\acute{o}\iota\alpha \pi\omicron\upsilon\lambda\upsilon\beta\acute{o}\tau\epsilon\iota\rho\alpha\nu.$
 $\tau\acute{o}\delta' \delta', \text{Ὀδυσσεύς ὄνομ' ἔστω ἐπώνυμον} \dots$

E szerint a név annyit jelentene, mint haragvó, gyűlölő. Ámde a fentebb idézett helyek épen azt mutatják, hogy Odysseusra haragudtak az istenek, nem ő volt a haragos, a gyűlölő. Roscher szerint csak az utóbbi magyarázat jöhet tekintetbe, mert az $\epsilon\upsilon\varsigma$ -ra végződő, igékből képezett (deverbalis) főnevek személyt, vagy eszközt jelentenek, és pedig cselekvő értelemben; tehát az Ὀδυσσεύς = gyűlölt -- analogia nélkül állana.

Azonban Roscher a másik etymológiát sem fogadja el, mert szerinte -- hogy csak nevezetesebb bizonyosságait idézzem -- az oly tövek, melyekben $\sigma\sigma$, vagy $\tau\tau$ mutatkozik, eredetileg vagy gutturalis, vagy dentalis és τ j tövek voltak, a mit az Ollé $\eta\varsigma$ (Plut. Vita Marcelli 20). az Ὀδύης és az etruszk Uthuxe² (lat. Ulixes = Ulysses) is bizonyítanak. Tehát, mivel a gyökér gutturalisban végződik, semmi esetre sem lehet e névnek őstőve a dvish vagy dush. Ez a bizonyíték elég arra -- a mythologiai s más egyéb bizonyosságokon kívül,³ -- hogy az eddigi etymológiákat Roscherrel elvessük. Az ő magyarázata szerint most gutturalis tövet kell Ὀδυσσεύς számára keresnünk s erre Hesychius szótárában rá is akadunk a $\delta\alpha\text{-}\delta\upsilon\sigma\sigma\epsilon\text{-}\sigma\alpha\theta\iota$, $\delta\alpha\text{-}\delta\upsilon\sigma\sigma\epsilon\text{-}\sigma\theta\alpha\iota$ igék alatt,⁴ melyeknek töve $\delta\upsilon\kappa$ -s jelentése $\epsilon\lambda\kappa\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$, $\sigma\pi\alpha\rho\acute{\alpha}\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$. Világos, hogy a $\delta\upsilon\kappa$ -tő összefüggésben van a latin duc (o) s a gót tiu (han = ziehen) tövekkel, melyek a huzás vezetés jelölésére szolgálnak.⁵ Így tehát o praefixummal és $\epsilon\upsilon\varsigma$ suffixummal ellátva: Ὀδυσσεύς nem jelent mást, mint »veze tő, vezér«, mely név mindenesetre illik egy homerosi hősré, ki serege élén szokott állani.

Megjegyezhetjük még, hogy, mivel az -- $\epsilon\upsilon\varsigma$ a latinban gyakran es-be megy át (Achilles, Perses) s mivel a görög δ -nak a latinban⁶ sokszor l felel meg ($\delta\acute{\alpha}\chi\rho\mu$ = lacryma; lambdacismus): így keletkezhetett a latin Ulysses alak, bár magában a görögben is jelentkezik már az Ὀλοσσεύς mellék alak.

Ullrich József.

Öröm és fájdalom.

Szuró tövis volt útam,
Kisért a gond s a fájdalom,
S csak az volt minden óhajom:
Borítva bár a sírhalom. —

¹ Studien zur griechischen und lateinischen Grammatik herausg. von G. Curtius, Leipzig, Hirsch; 1871. IV. Band, 1. Heft pag. 196--201: Roscher-Miscellen, III.

² Preller: Römische Mythologie, 2 Aufl. Berlin, 1865, 664 l. jegyz.

³ Roscher, i. m. 198--199 ll.

⁴ V. ö. Curtius i. m. 134 l.

⁵ Aug. Fick: Vergl. Wörterbuch der indogerm. Sprachen, Göttingen, Vandenhoeck u. Ruprecht s Verlag 1871: 367 lap. duk

⁶ Részben magában a görögben is: $\lambda\acute{\alpha}\phi\eta$ = $\delta\acute{\alpha}\phi\eta$; $\lambda\iota\sigma\kappa\omicron\varsigma$ = $\delta\iota\sigma\kappa\omicron\varsigma$.

*De mint megláttam képedet,
Tövisborította tejed,
Szivem szerelme, Jézusom,
Már elhagyott fájdalom
S örökre változott dalom.*

*Virág, öröm derült föléim,
És kábított a csalfa fény,
S én dőre észszel azt hívém,
A boldogságot fölfelelem. —
De mint megláttam képedet,
Tövisborította tejed,
Szivem szerelme, Jézusom,
Gyötört a gond s a fájdalom,
És búra változott dalom.*

Horváth Jenő.

Béldi.

1657-ben Erdély fegyverfogható és harcra képes osztályából mintegy tizenötezer ember lett a tapasztalatlanul kezdett lengyel-háború áldozatává.

Főurak, vitéz harcosok, tüzes ifjak, kiknek szivét a remény s a szép jövő diadalmi mámorea töltötte el, harczivágytól örömittasan siettek a dicsőség mezejére és vagy elesve a csatatéren mondtak haldokolva örök búcsút bérczes szép hazájuknak, vagy a kik évek multán viszontlátták hegyeit, völgyeit, többé már ezek nem fokozták a visszatérteknek örömit, mert részint kedélybeteg, részint nyomorékok, elszegényedett koldusok voltak.

Béldi Pál, mint előke'ő úr, Háromszék főkapitánya s lovassági parancsnok vett részt e hadjáratban. Nem vezett ugyan el a lengyelországi posványok között, sem a harczok küzdelmeiben, de egyhamar nem is tért vissza övéihez. Szép felesége, kedves gyermekei hasztalan epedtek utána Bodola várában, balvégzete őt messze tájakra sodorta.

Öröm töltötte el a kedves nő lelkét, midőn daliás férjét a harczba indulni látta; mert hisz' a dicsőség koszorújával övezve képzelte visszatérni, s hogy oly hatalmas sereg kudarcot is valhat, vagy hogy a szeretett férj sokára, talán örökre is elmaradhat, arról nem is álmodott.

De mikor hetek, hónapok múltak el anélkül, hogy fölle hírt hallana, szivét a keserű egyedüllét s kétes remény fájdalma sebzte meg s érzete búnak ered.

Nincs szüksége arra, hogy elhagyja lakását, szobája ablakából szemlélheti a hatalmas természet fejlődését; látja a tavaszt, mely a mezőt a virágok ezer meg ezer színével borítja, látja a hatalmas fejlődést a magas tölgytől a legkisebb fűszálig s a merre csak tekint, mindenütt örömjaj, a méh dongásától a csalogány elragadó daláig, mindenütt egy boldog teremtmény, csak ő boldogtalan, csak ő nem talál e fenséges összhangban lelkével összhangzót, nem talál semmít, mi felüdítene, mi a szívében támadt ürt betöltené s eloszlatná a szomorú magány bánatát.

Most is ott látjuk Bodola vára ablakában a ne-

mes szivü szép asszonyt, gyöngéd, jó anyát buba merülve. Könyökére támaszkodva merengve nézi, mint búcsúzik el a nap az égtől, — helyet engedve a kisebb vendégeknek, a csillagoknak — mint alkonyodik.

Bánattól fáradtan mereng el a mult fölött.

Tavasza és alkony e kettő együtt szép. A tavasz mindig az, alkony pedig most borult először boldogságomra és talán ezért érzem oly mélyen boldogtalanságomat. Oh! ha visszagondolok, egy évvel ezelőtt mennyivel több örömet nyújtott a tavasz, mennyivel több boldogságot ily szép alkony. Akkor a verandán szivem ura mellett gyönyörködtem benne Mily édes érzet visszaemlékezni. Körülöttünk néma csend honolt. Boldog együttlétünket nem zavarta semmi nesz a kis mezei tücskök csiripelésén s azon rejélyes sutogáson kívül, mely, midőn a virágok kelyhe titkos erőttől feszül, midőn a zöld ágacsok a szendergő madarak alatt meginganak s midőn a fűben a kicsi bogarak nyugtalan mozgást okoznak, oly lassú, oly két séges hangvegyületben terjed szét, hogy nem tudjuk képzeletünkben halljuk-e csak, vagy szokatlanul élessé vált érzékeink által. Csendes alkony, nyugalomnak éjje szállt a földre; de e nyugalom, csend minél némább, annál hangosabban beszél eltűnt boldogságomról, jelen elhagyatottságomról.

— Anyám! édes anyám! A kis Zsuzsánna e hívó szavai ébresztik fel merengéséből. Sietve megy a hálósobáscskába, ölébe veszi s csókkal vigasztalva kérdi: — Mi baj kis csibém?

— Hol a kedves apa? Miért nem jön már haza? hiszen édes jó anyácskám azt mondta, hogy hamar megjön, csak ne sirjak, legyek jó s akkor majd hoz sok-sok szépet.

A jó anya érzelmeivel küzdve, felelni akart de hirtelen nem tudta, hogy mit a valót nem mondhatja meg, hiszen meg sem értené s csak elszomorítaná piczi szivét és elérhetetlen vágya, ki nem elégített kérdése újból csak könnyeket fakasztana; azért, hogy figyelmét elvonja, elmondja a gyermek és a szízárvány meséjét, miközben a kicsike az édes anya lágy ölében esen'esen elszenderül. Ekkor óvatosan leteszi, hogy aludjék édesen. Az ő szemét kerüli az álom. Kedves apróságai fölött virrasztva, epedő vágygyal telt mély sóhajások szállnak el kebléből a messze távolba, melyekkel üzeni óhajt szíve urának, hogy mennyire szereti s mily kinnal várja visszatérését. Majd az uradalmi ügyek ezer féle gondját intézi el s ő is nyugodni tér, ha ugyan tud.

Látogassuk csak meg Béldit Hopánban, Krimia egyik helységében, mint tölti rabsága keserű napjait.

Lakosztályában, egy kerek nemez sátorban, föl alá jár, — nem bilincsekbe verve, de mégis őrizet mellett. — majd leül, ismét fölkel, küzd tehetetlenül érzelmeivel, gondolataival. A kényelem, mely őt környezi s a szomorú tétlenség sokszor eszébe juttatják rég nem látott családját, szeretett hazája állapotát s ez komorrasztja őt magát s kinná rabságát, melytől megszabadulhatna, csak lenne elég erős akarni s ne lenne még rabságában is önzésének rabja. Voltak tehát sötét napjai, melyekben szenvedni és küzdeni tanulunk; melyekben minden örömvirág, mely elhervad, hamvával terméke-

nyílti azt a földet, a melyben életre ébredt: a küzdő keblet. De ezeket önmaga idézte elő; mert az előkelő rabot gazdája minden jóval látta el: védte, óvta, ápolta, hiszen biztosítva volt arról, hogy a váltságdíj minden költséget dúsán megtérít. Ennek lehet tulajdonítani, hogy oly híven értesültek mindnyájan bérczes hazájuk legesekélyebb mozzanatáról is. Így tehát Béli is tudta jól, hogy otthon minők az állapotok; tudta, hogy a fejedelmi trón ahhoz van közelebb, ki előbb szabadul meg —

Miért késik tehát? Az önzés tartja e vissza, vagy a szeretet övéi iránt? Félt, hogy szabadságának ára családjának tönkre jutása lesz! Vagy nem gondolt arra sohasem, hogy talán ő is lehetne fejedelem?

Valószínűleg, a fogságba jutás idejétől — egész életén át sokszor jutott eszébe az erdélyi fejedelmi állás, de sohasem volt előzérős akarata, hogy reményeivel, terveivel, nyíltan, határozottan lépjen fel. Egy kis késedelem az indulás pillanatában, egy kis tétovázás, merre kell haladni, egy kis habozás az utolsó órában s vége mindennek. Mert lehetetlen hinni, hogy a kinek több esze, több vagyona, több személyes szolgálati érdeme volt, mint Apafynak — ki csak azzal volt előbbre, hogy másfél évvel előbb jött haza — az egy sóvárpi lantást ne vetett volna a fejedelmi buzogány felé.

Miért maradt szánd kosan távol? Ez oly rejtély, mint a későbbi papíron maradt forradalma. Onzással vádolhatnók, mert szabadságánál többre becsülte szépen rendezett birtokait s mert oly utasításokat ad nejének és hozzátartozóinak, hogy csak az évi jövedelmek halmozásából lassankint gyűjtsék össze váltságdíját, semmit el ne zálogosítsanak. Különben e mellett bizonyít a későbbi mohó vagyonszerzés. A hol csak valami rokonsága volt vagy magának, vagy nejének, mindketten résen állottak és ha valaki ezek közül elhunyt, rögtön képzelt vagy valódi vérjogon, mint örökösök vagy jogutódok jelentkeztek. Néha sikerrel, máskor kemény ellentállásra találtak, a mint ezt özv. Kamuthi Kata következő levele mutatja:

„Az Kd. levelét egy szolgabíró, két nemes ember együtt idehozák, melyből értem, Kd. engemet megnyomorultat akar nyomorgatni, az enyimet szomjuhozza az atyámfia Vitéz Zsuzsanna asszony; mert tudom, hogy Kd. tudja az rabságot, az pogány sanyaru kezét; az Isten előtt tölt igaz fogadásért is istenesen emlékezik Kd. hogy özvegyet, árvát Kd. nem bánt, nem háborgat. Én Kdet elsőbben tiltom az élő, mindenható Istenre, ne háborgasson Kd. az én édes anyám után én reám osztásomban jutott kevés jószágomban. Mi köze Vitéz Zsuzsa asszonynak én hozzám, az enyimhez, holott nékem fiam, leányom, unokáim vannak, az ki enyimhez közelebb vérek, hogy sem Ketek az Vitéz familiával...

Ebből is lehet látni, hogy mily nagy szerepet játszott nála az önzés, mely nemcsak a rabságban tartotta tovább, hanem ezzel együtt a fejedelemségtől is elütötte.

1661. július havában már az ősi Bodola várában találjuk Béli.

Leirhatatlan öröm és boldogság töltötte el szeretett feleségének és kedves gyermekeinek szívét, mikor végre valahára a maguk körében látták s közvet-

len közelében lehettek annak, kit annyira szerettek, oly epedve vártak.

Haza érkezésének híre csakhamar bejárta az egész vidéket; rokonok, jóbarátok özönnel tódultak házába, hogy a viszontláthatás fölött igaz örömeiket kifejezzék. Mulatók örömszaja, vigadó zeneszó zsongta körül az egész várat s egyes termek szinte megrendültek a hangos éljen kiáltásoktól. Néhány derék mulatság igaz jóbarátok rokonszenves öröme, régi jó borok feledtették a rabságban töltött szomorú napokat s egy időre enyhülés szállott Bodola vára termeibe. De egyet nem tudott feledtetni, elhallgatatni semmi szórakozás: lelkiismeretének éber szavát. Ez tette kedélyét lehangulttá a fogságban, mikor a fejedelmi buzogány elfogadását ajánlotta, de önzése azt visszatartotta, mert anyagi áldozatot követelt, vagyonának nagy részét személyes szabadságáért. Most mikor kiszabadult, nem hagyta nyugodni, hanem lépten-nyomon üzte, zakatta és oly tettekre ragadta, melyek őt minduntalan romlásba sodorták a nélkül, hogy hazájának, még kevésbbé önmagának használt volna. S elmondhatjuk: innen kezdve elhibázott volt egész élete.

Kemény János.

(Folytatjuk.)

Hadi jelvények a magyar hadseregben a mohácsi vészig.

(Folytatás.)

A monda Lélt vagy Lehelt teszi a magyar hadsereg főkürtösévé, ki annyira szerette „vadászkürt formájú” kürtjét, hogy még halála óráján is látni és megfűjni óhajtott. Midőn a német császár az augsburgi csata után az elfogott magyarokat ki akarta végeztetni, megengedte, hogy mindenki olyan halálnemet választhat, a minővel kimulni kíván.

„Hozzák elő kürtömet — így szólt Lehel — hadd fűjjam meg még egyszer életemben, azután megmondom, milyen halált kívánok.”

A kürtöt előhozták. Lehel egyet előre lépve kedves kürtjét megszólaltatja s míg annak hangján álmélkodtak a *jámbor* németek: hirtelen oly erővel sújtotta fejbe kürtjével a császárt, hogy az rögtön szörnyet halt. „Eredj — riadt fel nemes büszkeséggel a magyar vezér — eredj előttem a halálba. A más világon is az én szolgám lesz.”¹

A nép naiv hitében is megtaláljuk e gyönyörű epizódot. S miként a klasszikus népek hősei félisténekké, csillagokká stb. lettek, úgy a magyar nép is kedvelt kürtösét hős tette után oda helyezte az ezüstcsillámos kék szőnyegre és ma is »Lehel-kürt« csillag néven emlegeti. Nem ritka jelenség, hogy a nép figyelmét megragadja egy-egy különös, sajátzerű természeti tűnemény és igyekszik azt naiv hite szerint megmagyarázni, de mert ezt természetes okból megfejtetni nem tudja ismereteinek hiányában, valamely csodás eseménnyel hozza összefüggésbe. A gönczöl-szekér csillagzat eredetének sem tudta a nép fia okát adni, kitalálta tehát, hogy az nem más, mint Lehel kürtje, mivel a hagyomány őt az ég csillagai közé helyezi, mint a csillaghimzett égen szekerező hőst. Jankovich

¹ Sebestyén Gy. Az Árpádok Tört. 40 l.

»egy Fülöpszállási vén pásztor« után azt hiszi, hogy a gönczöl szekér csillagzat azon *Gönczöl német császár, szaladó társzekerével, kit a magyarok kivégeztek*.¹ Kronikáink szerint ezen Gönczöl császár azonos *Konrád császárral*, kit Lehel kivégeztetése előtt *kürtjével* agyonütött azon hitben, hogy a más világon szolgálni fogja.²

Lehel kürtje tényleg fenmaradt az utókor számára, mint ezt a hiteles adatok bizonyítják.

Retel Sebestyén naplójában Lehel kürtjére vonatkozólag ezt olvassuk: »Mai napon (Jászberényben) egyéb nem történt, mint hogy a délutáni istentiszteleten résztvevünk, azután pedig egy régi elefántcsont kürtöt mutattak, a melylyel „Capitain Lech“ Konrád császárt agyonütötte volna.«³

Rageneck br. lovag a német lovagrend nagymesteréhez intézett naplószerű jelentésében ezt írja: »van a (jászberényi) plebánia templomban egy érthetetlen alakokkal ékesített, nehéz kürt, melyről az a monda, hogy az Lehel „dux Cumanorum et Jazigoniae“ tulajdona volt, azzal ütötte agyon Konrád császárt (előbb utolsót fuván) e szavakkal: Praemittam te ad infernos et ibi mihi servies! A kürt belül arannyal volt megtöltve, de egy török pasa kivágatta belőle. A kürtnek emlékére a város czimere egy kürtöt fujó vitéz.«¹

1703. máj. 26 án pedig azt írja jelentésében, hogy »a templomban nagy gondnal őrzik Lehel jászvezér elefántcsont kürtjét, a melyért a nádor, Esterházy Pál hg., már 1000 frtot ígért a jászkunoknak.« E régi *»magyaros vadászkürtöt«* a XVII században is Lehel kürtjének tartották, a mely néhány évtizedig a szabadságért küzdő Rákóczynek remek kincstárában volt elhelyezve. 1702 ben pedig a jászberényi plebánia templomban találjuk, állítólag Kollonich bibornok, esztergomi érsek, ajándékozta oda, mint »captatio benevolentiae.«

Bél Mátyás a Jászkun kerületekről szóló munkájában szintén szentel néhány sort Lehel kürtjének, melynek leírását is adja: »Láttuk itt (Jász-Berényben) Lehel magyar vezér kürtjét, melylyel Konrád császárt megölte. Ugy hiszem, elefántcsontból van; hossza másfél lábnyi, vastagsága olyan hogy fél-kézszel át lehet fogni. Csorba van rajta, mely állítólag az ütéstől ered. Sokféle faragás ékesíti: farkasok, tánczosok, kürtösök, gyalog és lovas harcászok s a mi feltűnő: keresztel diszitett templom is. A kürt arannyal ezüsttel be volt öntve, de a török kincsszomja ettől megfosztotta.« E kürtön látható véres foltok állítólag a német császár véréből erednének. 1688-ban kelt hivatalos okmányokban is Lehel kürtjének nevezték a híres jászkürtöt. Valószínűleg a XVII. században került a kurucz Rákóczy munkácsi gazdag kincstárába a rettenetesen pusztító, ádáz szellemű Carafa elől.

Munkácsról 1688-ban a hőslélekű Zrinyi Ilona Bécsbe vitte, a hol a Rákóczy árvák tömérdek kincseivel lajstromba vétetett. Ennek úgy eredeti latin szövegében, mint magyar, német fordításában megemlíti Lehel kürtjét: »Unum cornu quasi venatorium, a Duce

Hungarorum quondum Lehel vocato remansum flor. 18.« A magyar példányban: »Egy régi magyaros kürt, Lehel hercege.« A németben: »Ein alt-Hungarischen Herzog Lehel. fl. 18.«

Ezen döntő bizonyítékok alapján a munkácsi Lehel kürtöt minden kétséget kizárólag egynek tartjuk a jászkürttel, mely hajdanában Lehel vezér tulajdonát képezte. E nevezetes és híres ősemlékünknek leghűbb és megbízhatóbb leírását újabban Szendrei János adta: »A kürt elefántcsontból van. Szája egy helyt ki van csorbulva. Egész felületét domború faragványok borítják, melyek griffeket, harczó, gymnastizáló és zenélő, gyalog és lovas alakokat, nyilázó vadászokat, centaurokat, oroszlanokat és sasokat ábrázolnak. A kürt két széles ezüst pánttal van foglalva, melyen két ezüst karika lóg. Az egésznek hossza 43 cm., szájának szélessége 10.5 cm., a fuvó nyílás szélessége 2 cm. A csont falvastagsága 6 mm. A száj csorbáját újabban ügyesen pótolták. A két ezüst pántot szintén új bban tették rá, hogy megóvják a majdnem egész hosszában kettéhasadt kürtöt.«¹

Décsy szerint moabita szertartásokat ábrázolóknak volnának a képek, de ezen állítás nélkülöz minden valószínűséget. Ipolyi ivószarunak tartja Lehel kürtjét, de önmagának mond ellen, mikor másik helyen azt állítja: »E kürt bizonyosan a nemzeti hadi tárogató lehetett, melyet Lehel, mint a fő jeladó viselt«² E kürtöt már többen is megfűjták, mintegy annak a helytelen, minden alapot nélkülöző állításnak a megczafolá-ára, hogy csak Lehel tudott volna belőle hangot csalni. A jászkún kapitány kitüntetésül jeles ünnepélyekkor oldalán viseli, mint a koronázási és ezredéves hódoló diszmenetben is, halála alkalmával pedig koporsójára teszik.

Bámulatosan szívós erővel ragaszkodtak a magyar vitézek drága és becses kincsüket alkotó kürtjükhöz, a melytől csak a mindent legyőző halál foszthatta még őket. Még Morpheus lágy ölében édes álomba merülve is arról álmadoztak: Csanádot, Otom ellen táborozván, így szólította meg álomlátása: »Kelj föl, fújd meg a kürtöt.«

A kürtön kívül számos helyen találkozunk a már jóval erősebb tárogatóval: Dalmátiában 1114-ben a magyar katonák tárogató szóval rohantak ki a palatói erősségből; 1146-ban pedig, mielőtt megütköztek volna Babenbergi Henrikkel, *megfuvatták a kürtöket, harsogtatták a tárogatókat*: intonuerunt buccinis et claxonerunt classicis.

Herberstein Zsigmondnak, Ferdinánd főherceg követének, értesítéséből tudjuk, hogy a jeladó kürtöt vagy tárogatót nemcsak háborús időben használták a király táborában, hanem az országos főrendek, főpapok lovas kíséretében is fontos és nagy szerepet játszott. »Csodálatra méltó vala látni — írja — midőn fényes készüléttel, nagyszámú lovas által kísérve, *»trombiták harsogása között«*, bevonulásukat tartották Budára, mintha diadalmenetet tartanának.«

1523 őszén Pozsonyban a császár és a lengyel király követeinek tiszteletére rendezett tornára a király, az úrak és udvarnokok által kísérve, *»trombiták*

¹ ² Ipolyi A. M. Myth. 268 l.

³ Dr. Illyéssy J. Századok, 1896 10 f. 943 l.

⁴ Dr. Illyéssy J. Századok, 1896 10 f. 943 l.

¹ Szendrei J. dr. Magyar Hadtört. Emlék.

² Magy. Mith. 533 l.

harsogása között vonultak be, hogy Ungnád János báróval megküzdjék.

Az eddig elsorolt, világos adatokból könnyen meggyőződhattunk a kürtnek jelvényes használatáról a magyar hadseregben, melynek őseredeti alakját áthatatlan homály elvonja szemeinktől. Megbízható adatok híján el nem dönthető, minő formája és anyagból készült a régi korban. Csak hozzávetőleg tudjuk megállapítani, hogy eredetileg az állatok szarvait használták kürtök gyanánt és csak későbbben készítettek fa- és fémanyagból, de ekkor már sokféle változáson ment keresztül. Régebben voltak egyenes vonalba menő kürtök, melyeknek állítólagos maradványai volnának a havasi és pásztor kürtök; és félkörben meghajlított kürtök, a melyek már sokkal csengőbb és élesebb hangot adtak. E tulajdonságuk felismerése után csakhamar széles körben elterjedtek. E mellett bizonyítanak a történeti adatok és relief maradványok. A kürtöket szebbnél-szebb domborművek díszítették; büszkén emelt fővel mutathatunk az ecset művészének rajtuk előforduló eredményére is; symbolikus és allegorikus képek láthatók rajtuk. Nagy részt oly remekül és művészileg készültek, hogy az akkori műveltség és művészet állapotára teljesebb világot vetnek.

A tárogatót emlékeink szerint a magyarok magukkal hozták, legalább a jelek azt mutatják. Ennél fogva őseredeti jelző eszköze volt harczi szellemű nemzetünknek. Az augsburgi ütközetben már a tárogató is szerepel. Lehel kürtje mellett. A hadügy történetében többféle változata fordult elő a nagyságot, és hangtöbbséget tekintve. Fából készült, lyukakkal ellátott hangszer, a melyből nádfuvóka segítségével csalták ki a hangot. »Tábori, harczi célokra szolgált, mint jelző, riasztó és különféle hadi evolúciókat irányító eszköz.« A magyarok által vivott legrégebb csatákban megtaláljuk már. Volt minden szakasznak, századnak és ezrednek tárogatója, különféle nagyságban, a szerint, a mint kisebb vagy nagyobb sereg irányítására szolgált. A főurak banderiumaikat tárogatókkal szokták egybegyűjteni. Alakjára nézve leginkább hasonlítanak a mai oboához és klarinéthoz.

A trombita anyagát és célját tekintve meg egyezik az előbbi két hangszerrel. Különböző nagyságban és szerkezetben fordul elő már ősidőktől kezdve. Lefelé mindinkább táguló hosszukás alakja alul széles hangtölcsérben végződik. Idők folytán könnyebb használat végett hajlított alakot kapott. A trombitának különösen a lovasságnál volt nagyon fontos és használható szerepe a kürtnél jóval erősebb hangjánál fogva.

Fölötte sajnálandó, hogy alig van néhány emlékünkből tárgyalt korunkban. Wilczek János gr. birtokában levő riadó kürt a XV. és a nagy szebeni br. Bruckenthal féle muzeumban látható harczi tárogató maradt fenn 1526-ig. Mindkettőnek kimerítő leírását Szendrei adja.

»Kürt,¹ hiradó, hársfából, melynek iv alakban hajló hangcsöve két részből van összeállítva és hét-szer bordázott fekete bőrrel bevonva. A kürt szája kelyhes, egy darabból esztergált fa és a hangcsőre rá van húzva.

A kürt felső végén elefántcsont és szarúból

¹ Szendrei J. dr. e. k. 165. és 169. l.

több bordájú tok van a fúvócső befogadására, mely azonban hiányzik.

A hangcső közepén nagy vasgyűrű van a váll-zsinórra való beakasztáshoz alkalmazva.*

»Tárogató¹, cseresznyefából, egyik végén félkörben hajlítva. A hajlás két lyukkal bír. A cső közep része, a hajlás kezdetétől fogva, laposra kimetszett s eredetileg itt billentyűvel volt ellátva. A tárogató eleje az utolsó előtti lyukig, vagyis a hajlás kezdetéig 1 m., a hajlott rész 45 cm. hosszú. A tárogató nyílása 3,5 cm., fuvó lyuka pedig 15 mm. átmérővel bír.«

Ugyanezen muzeumban látható egy másik harczi tárogató², egyenes, cseresznyefából három-három lyukkal és egy sárgaréz billentyűvel a mely egy laposra kimetszett részben alkalmazott nagyobb lyuk befedése szolgál. A tárogató hossza 1,13 m., nyílása 4 cm.

A kürtöknél nem kevésbé fontos és kiváló szerep jutott a hadseregben divó jelvények közül a szent keresztnek, mely egyik legszebb, legragyogóbb lapját alkotja nemzeti történelmünknek.

Hajdan a zsidó nemzet a népek sorában fényes polczon állott; de valamint e földön semmi, úgy e nemzet dicsősége sem volt állandó. — Pompejus győzelmes sasai előtt meghajolni kényszerült Iudea, s elvesztvén ősi törvényeit, szokásait, önállóságát, a nemzetek sorából kitöröltetett, mert a *kereszt* a zsidók előtt bálvány volt.

A rómaiaknak fényes trónokon ülő, hatalmas vilámlamokat szóró, nagyszerű magasztosságban képzelt isteneiken fényes győzelmet aratott a szent kereszt; összeomlottak az imádott, istenített bálvány-faragványok, a kereszt pedig szeplőtelen tisztaságban tündöklött a nagy hatalommal bíró római birodalomban.

Bálványok és szent kereszt! E kettő mérközött össze 312-ben. A seregei élén az ellenség ellen vonuló Constantinus császár, fényes sugarakból font keresztet látott az azurkék égen, melyen e szavak voltak olvashatók: »E jelben fogsz győzni.« E csodálatos jelnek váratlan feltűnése rendkívül meglepte a császárt és egész hadseregét. Midőn azonban a nemes jellemű és jóindulatu császár megértette a szent keresztnek magasztos jelentőségét egy keresztény pap magyarázata folytán, azonnal hadi zászlóira alkalmaztatta a kereszt jelvényét és bámulatos diadalt aratott; tehát a megváltás jelvénye győzött és mindenkit elbájoló fényességben ragyogott föl. Ekkor lettek a katonák keresztjel alatt vivó bajnokokká.

Századok története igazolja, hogy a szent kereszt alatt harczolva mentette meg a magyar több ízben végromlással fenyegetett hazáját, sokszor elrablott szabadságát.

Nem hihető, hogy a magyar nemzet, melyet Isten Ázsia közepéből e földre vezérlett s melyet fentartott annyi csaták között, hivatásának már megfelelt azáltal, hogy Attila örökségét elfoglalva magának hazát, fegyverének győzelmet, nevének dicsőséget szerzett. Nagy missiót volt hivatva teljesíteni nemzetünk, melyet csak a keresztény vallás felvételével valósíthatott meg. Szt. István, ki a szűkkeblű, rideg pogány vallás örvényébe elmerült nemzetet a keresztény hit szelid járma alá hódította és a mely beoltatott, mint vad olajfa,

¹⁻² Szendrei I. dr. e. k. 165. és 169. l.

Isten egyházának nemes törzsébe, a kard mellé oda kérte a kath. egyháztól *a keresztet*, hogy ne csak a harci riadó elnémultával, a fegyvernek hüvelyébe kerültével, hanem a csaták zajában is legyen hatalmas védője a sok viszály közt hányódó hazának. A kard foglalta, *de a kereszt mentette meg és tartotta fönn a hazát*. Nemzetünk küzdelmes életének háborgó tengerén a révpártot *a szent kereszt* képezte Lukácsy szerint: „A Krisztus Jézus felmagasztalt szent keresztje a mi biztonságunk horgonya, mely ide szegte a nemzetet az anyaföldhöz és nem engedte ki siklani a biztos kikötőből, hogy szét ne törjön a ka-landos vállalkozások zátonyán.”

(Folyt. köv.)

Bognár Pál.

Vade Romam!

Az ősi várnak oszlopcsarnokában
Merengve áll egy délczeg, szép alak;
Borongó arcát bús sötétre festik
A sárga holdfény s a komor falak
Elmélkedik... A csendes est varázsa
Szívében édes visszhangot teremt;
És föltekint a csillagfényes égre:
— Ott jár a lelke fent....

A csillagok honán túl is repült tán,
Tovább, tovább, a végtelenbe fel!
Míg nem talál egy fényesebb hazára,
Míg vágyó lelke Istenre lel....
Ezer csillag mosolyg, ragyog reája,
Csillagsugáron lelke messze ment....
Az égen fény, — a kastély csarnokában
Sötétség, síri csend....

— Petralta tornyán kondul a harangszó,
Tizenkettőt ver, kongva lassadán;
Az oszlopcsarnok íves ablakában
A délczeg férfi térdel egymagán.
Imába mélyed, buzgó, szent imába,
Kongó harangszó nem zavarja meg;
A mint arczára néz a bujdosó hold:
Szemében köny remeg....

E vár, e pompa, — kényelmes henyelés,
Üres fény, áluk szépség, — min! övé;
Calazanza vára, ősök szerzeménye:
— Nyugodtan ülhet kincsei fölé.
— E csalfa fénynek százezer sugára
Nem több néki, mint egy csillagsugár:
Amahhoz földi gond tapad, míg ezzel
A lelke égbe jár....

„....Mi volt ez?! Itt, e néma csarnokokban,
E száz teremben egymagam lakom,
S mégis ki szólt, ki háborít imámban,
Mi zörren úgy az íves ablakon?“
„— Rómába menj!“ — „A hangot újra hallom,
Reá a visszhang kongva zúg, felel....
Az ajtó zárva..., senki..., egymagamban...“
— „József, Rómába fel!....“

Fejét lehajtva, új imába mélyed
És lelkében a hangra rátalál:
„Ah! égi szó volt, mely csillagsugáron
Istenajkról halandó szívbe száll!
Megnyílt az ég, — az angyalok zenéje
Szívembe zsong... az éj oly hangtalan:
Megnyílt az ég... a szózat újra hallik:
Hallgatlak, szólj Uram!....

— És szól a szózat, mint a bús harangnak
Borongva zengő, bűgő bánata....
Rómába menj! Ott lesz a gyermekeknek
Tanító atyja, égi gyámola....
Terád vár ott az árva rád a népnek,
A porba sujtott népnek magzata;
Segítsd, tanítsd, neveld az égnek őket,
Légy nekik jó atya....

— És lassan, mint a szélvihar zugása,
Ha lankadozva elhal csendesen:
Úgy csendesült, halkult az égi szózat,
Végigzúdulva hosszú termeken....
S kit azon éjjel arra vitt az útja,
Csodás fényesség lepte meg szemét
S fülébe zsongta szellők suttagása
Az égi, halk zenét....

— S Rómába ment! A büszke csarnokoknak
Lett új gazdája, új lakója sok;
A réginek kis czella lett lakása,
Kis czella és a - fényes templomok
És míg az ős lak dűledezve pusztul,
A kis czellában minden ép marad
És századoknak lesz ereklyekincse
Minden kicsiny darab....

Petralta vára most is áll a bércezen,
Győzelmet ülve tűnő éveken....
A csillagok ragyogva ringatóznak,
— Mint akkor este - fönn a kék égen
S kinek kicsiny czellában volt lakása,
Nagy műve, im, világszerin ragyog:
„A gyermekeknek atyja“-ként dicsérik
A tűnő századok....

Ulrich József.

A lényeg (substantia) kialakulása a görög bölcsészetben.

(Befejezés.)

1.) Ha az állandóságról azt mondom, hogy elváltozik, akkor a substantiába bevitettem a változás összes nehézségét. Ha változik, akkor látszat volt állandósága, ha állandó, akkor látszólagos annak változása. Ha pedig cselekvőnek kell gondolnom, akkor csakugyan változónak is kell felfognom s az ellenmondás megvan, ha csak azt nem teszem fel, hogy e változás csak önállóság, vagyis látszólagos változás. Első esetben a lényegből az állandóság, másikkban a cselekvés maradt ki.

2.) De ha a változás csak önállóság, akkor az egység, melyet a sokaságnak alapul fektetek, csak látszólagos. — Mihelyest a lényegnek sok tulajdonságai fejlenek ki, akkor, mivel ezen kifejlés csak = önállóság, az egység = többségnek kell, hogy legyen.

3.) S ha ezen egység az, a mi létrehozza a több tulajdonságot, akkor közte és a sokaság közt nem lehet oki viszony. A lényeg nem oka a tüneménynek oly értelemben, hogy a lényeg ezen tüneményen kívül s megjelenésén túl is maradhatna teljes és egységes lényegnek. Ha ez állana, akkor a lényeg magától különbözőt hozna létre, a mi azonban, oki viszony szerint lehetetlen. Azért, vagy a lényeg = tünemény = tulajdonságok; vagy az okság törvénye másképp fogalmazandó. Ámde ez utóbbi lehetetlen.

4. Ha ezen lényeg valóban magában bírja tulajdonságait, akkor azoknak mindegyike lényegszerű. Ámde akkor mindegyik teljes kifejezője s így a mennyiben köztük különbség van, a substantia egysége is különböző mert egyik tulajdonság kizárja a másikat, azaz a lényeg tagadja maga magát s azért annyiféle lényegből áll a lényeg, a hányféle tulajdonságból. E mellett azonban nemcsak egysége vész el, hanem a belseje ellermondóvá válik

5. Végre ha ezen tulajdonságok változnak, akkor mivel lényegszerűek, maga a lényeg is változik, a mi annak állandóságával ellenkezik.¹

A lényeg fogalmazása ennél fogva helyes, de helytelen annak értelmezése. Az ellenmondások nyilvánvalók. Mihelyt mi arra az álláspontra emelkedünk, hogy a lényeg jegyeitől elkülönített lét, evvel a lényegbe az összes ellenmondásokat bevittük. Maga Aristoteles a lényeget még nem értelmezte, abban az értelemben t. i. hogy a jelentéset is fixirozta volna, vagy hogy a lényeget mint a változásban levő állandót megfejtette volna. Az ő fogalmazása csak a változásban levő állandóra szorítkozik. Mi lett volna most már a teendő? Minden esetre nem a realistikus álláspontra helyezkedni, s úgy a lényeget, mint jegyeit reálitásnak venni. Mert ez álláspont lehetetlenségét fényesen igazolta substantív problémájának megfejtetlensége az újkori filozófiában. A míg az álláspont nem változott addig pozitív eredményről szó sem lehetett.

* * *

Áttérve most már arra a kérdésre, hogy milyen tartalommal bír Aristotelesnél a lényeg kategóriája, először arra a kérdésre kell felelnünk, mit értett Aristoteles lényeg alatt? Nyilvánvaló, hogy a külvilági dolgokat. A külvilág tárgyaiban is első sorban, a mire a lényeg kategóriáját alkalmazni lehetett, az anyag volt. Mert az anyagról lehet minden állítmányt felsorolni, csak ő maga nem állítható semmiről. Ha az állítmányokat elvesszük csak az anyag marad meg. Quare si hoc consideravimus, modo materiam solam substantiam videri necesse est.¹ Ez a meghatározás azonban nagyon tág. Az anyag magában véve lényeg; de ez egyetemes jelző; minden külvilági dolog anyag. Aristoteles itt megkülönböztetést ad s azt mondja, a lényeg *ὑποκειμενον*, mivolta *οὐσία*. Csakhogy a kettő nincs eléggé megfejtve, mert hiszen az anyag az általános létező; az anyag a vörös, a sárga, a sulyos; az anyag vörös, sulyos stb. Egyszóval minden létező anyag, legyen az vörös, sulyos, kiterjedt, de minden más állítmány ő róla állítható. Most itt az az eset áll: ha az anyag egyetemes, akkor nem lehetnek sokfélék a tulajdonságok, ha sokfélék a tulajdonságok, a mennyiben mind anyagok, az anyag nem egyetemes. A problema ugyanaz a mi volt a lényegnél. Vagy az egyik igaz és a másik a helytelen, vagy megfordítva. Az újkori filozófiának az anyag megfejtése rendkívül sok gondot okozott.

Az anyag mint ilyen általános létező, magában véve még semmit se jelent; sokkal fontosabb kérdés merül fel itt, t. i. mi hozza mozgásba az anyagot,

valyis, hogyan értendők az anyagon végbement változások? Hogyan változnak el rajta a jegyek?

Az anyag mibenlétének meghatározása mellett a legrégebb idők óta e kérdés kutatása után irányult a figyelem s mint volt alkalmunk tapasztalni, már Empedoklész behozta az anyag mellé a szeretet és viszály neve alatt az erőt a filozófiába; Aristoteles az anyagon történt változások számára az *ἐνσχυήα*-t vette. A baj itt az erő felvétele által abban volt, hogy nem értelmezte azt, vajjon melyik nagyobb, az anyag erő mellett, vagy megfordítva v is, melyik a valóság anyag-e vagy erő? Ez mind nyílt kérdés marad.

Hogyan értendők most már az egyes dolgok? Aristoteles szerint az általános létező az egyesekben szemlélhető. Az ismereti tárgy nem az egyetemes anyag, hanem az egyes. Minden egyesnek egyik alkotó része az anyag; ez anyag azonban az állandó; a mi rajta a változó, a forma, az *εἶδος* (a Plató-féle iedi) Csakhogy Aristotelesnél már a kettő nem képez külön létet, mint az Paátónál történt, hanem egymással egyesül. Az anyag az *οὐσία πρώτη*, a forma az *οὐσία δεύτερη*.¹ E kettőből, a kettőnek egyesüléséből jön létre a valódi lényeg, a mely az összes állítmányok alapját képezi s benne bírják alapjukat.²

A mint e rövid fejtegetésből is kitűnik, Aristoteles úgy a lényeg formai, mint tartalmi oldalát illetőleg minden egyes kérdést megbolygatott ugyan, de az nála probléma maradt. Az ő utódjainak lett volna a kötelessége, azokat helyesen megfejtteni s magyarázni. A dolog azonban másképp történt, mint azt a középső és újkori filozófia története bizonyítja.

A mint a fejtegetés folyamán láttuk, a görögök a filozófiának minden egyes kérdését s kivált a lényeg problémáját minden oldalról felvetették, a nélkül azonban, hogy jelentését véglegesen eldöntötték volna. Lássuk röviden, hol maradt rés és nyílás a lényeg értelmezése körül.

Formai oldalát tekintve a lényegnek a baj az lett, hogy Aristoteles a lényeg és jegyei közt levő különbséget, vagy azonosságot nem állapította meg, a minek az lett az eredménye, hogy az újkori filozófiában Descartes és követői két egymástól független valóságnak vetették, úgy értelmezték. Az arányok annál nagyobb mértékben növekedtek, mert a lényeghez, mely alatt Aristoteles minden, de csakis külvilági dolgot értett, hozzá járult még az egyetemes lényeg fogalma is. Az egyetemes lényeg, tehát az Isten fogalma nem érzékeink alá eső valóság s nem is a szigorú logikai szabályok szerint ítélendő meg, hanem az a hiten alapszik. Létét s valóságát csak a hittel párosult ész képes felfogni. A filozófia ennél fogva az újkorban célját tévesztette. Vagy beleesik a theológiába — tehát ancilla theologiae-vé válik, vagy más tárgyat keres maga számára. De ilyen formába, mint azt Descartesnél, Spinozánál stb. szerepel, nevezhető az emberi okoskodás conglomeratumának, a mennyiben sem nem theologia, sem nem filozófia, de nem filozófiának. Ugyanis Kantig egyetlen egy rendszer sem volt képes az egyes és az egyetemes, tehát absolutus lényeg között az összefüggést kimutatni, e'vetrén a teremtetést.

¹ Böhm: I. 83.

² Met VII. 3.

¹ Met. II. 6.

² Met. V 8. XIV. 5.

Tartalmi oldalát tekintve a lényegnek, nagyon nehezen volt eldönthető az újkori filozófiában, mi képezi annak tartalmát, anyaga vagy erő? A dolog különben ma se áll tisztán, de Aristoteles fejtegetései megállják helyüket minden tekintetben.

s.

Apróság.

Néhány magyar szó a »Rosarium« második könyvében.

Néhány szót találtam Temesváry Pelbártnál a Rosarium II. könyvében, melyek kikerültek Szilády Áron figyelmét. Ő ugyan nagy szorgalommal szedte össze Temesváry művének, második könyvéből a magyar szavakat. »Temesváry Pelbárt élete és művei« cz. kiváló dolgozatának 67–73 lapjain adja ezeket nekünk betűrendben, hogy »Nyírkálai Tamás, Szalkay László Pécsváradi Gábor mellett hadd álljon Pelbárt is szógyűjtőink érdemes sorában, s legyen úgy is ismeretes, min szótár irodalmunk alapvető munkásainak egyike.« Magyar szelleme, érzése, magyar lelke és gondolkozása tör ki belőle, amely szellem átengíti összes latin nyelvű írott műveit, s akaratlanul is leírja azt, a mit hallgatóinak ép úgy magyarul kellett volna megmagyaráznia.

Arva. A hollóról. — co vusról — beszélve végül ezeket írja: »Et ut dicitur, si ova corvi saepius urtica minori, vulgo arva confricentur, albi corvi procreantur« (Rosarium. Brixiae 1590 II. kötet 78a, 18 §.), a miben azt mondja el nekünk, hogy mint lesznek a fehér hollók. Ha t. i. csalánnal, — és pedig »minor« csalánnal, a mit vulgo »arva« nak neveznek, megdörzsölik a holló tojását: »albi corvi procreantur«. Vessd össze e népdallal: Arva csalán ha leszakítanak... etc. Tehát régen is jelzője volt a csalánnak. Ismerte Beythe: Nom. 8. (urtica minor sive crispa), Frankovics Gerg. Hasznos könyv bet. ellen (urtica crispa) és Molnár Albert (urtica minor.)

Foca. Olyan közönségesen használja, hogy önként felébred az emberben az a gondolat, hogy e szó átment-e már akkor is a nép nyelvbe. (Ros. II. 447c 21 § és 245d, 12 §.) »Est bos marinus, quasi boeas...« Haller (1695.) közönségesen használja

(Hermelin, v. hermelin) In arboribus habitat et tactus facit et nominatur Varius, a varietate colorum in pilis, quia in ventro candidus est et varius in dorso habens colorem cinereum elegantem atque spectabilem: Horum pellibus in ornatu gloriantur vestium utriusque sexus homines, sicutin ornatu vestium depellibus hermelinis et rabellinis et mardurinis.

Nam hermillus candet albedine pulchra in hyeme pilorum suorum, sed in aestate habet quasi pilos mardurinos solo ventre albo candens. (Ros. II. 91b, 38 §.) A latin ermineus-ből jött és lett belőle a magyar hermelin, vagy hermelin, és valószínű, hogy ebből — visszafelé származtatással — csinálta Pelbárt a hermillus és hermillinus alakot.

(Vörös és fekete himlő.) Cholera rubra és cholera nigra. (u. o. 143a 4 §.) Hogy ezt a hazai nyelv kifejezéséből ordította, arra nézve a bizonyíték az, hogy mikor említi, mind a kettőnél: »inquiunt«-ot ír. Tehát a közbeszédre hivatkozik.

(Holdas.) »Lunatici quoque vocantur a vulgo tales (t. i. a minőkről főleg szó van, az: epileptici) eo, quod lunae cursum comitentur eos demonum insania« (u. o. 304b, 6 §., 305a 10 §.) Holdas, vagy újabban: holdkóros. A nyelvtörténeti szótárban nem fordul így elő.

Katankos. (u. o. 175c §.) Szilády (i. m. 70. l.) cathaneus-t ad, (ő valószínűleg az első kiadást használta: Hagenau 1504.), a használta kiadásban cathaneus áll. Ez sajtóhiba, a mivel telve van. Lásd bővebben Sziládynál.

(Katona.) »Zitiron monstrum est, quod vulgus militem vocat, et est iugens, aquae fortissimum, formam armati militis praefert...« (u. o. 248a, 28 §.) Egy béka-fajt népünk ma is katonának hi! A nyelvtört. szótárban nincsen.

Kokis. — Olyan madár: »quaedam avis, cuius morte voci'erant aves dolorosae suavi voce ut dicit... Aristoteles«. (u. o. 74. c 3. §.) Kakas ez, minthogy egy-két sorral alább így ír: »foemina non dat voces, sed soli masculi vociferant« (u. o.) és utána teszi, hogy ezáltal »a Deo significatur, ne mulieres quoque in ecclesia loquantur« (u. o.). Még tekintélyt is hoz felezen érve támogatására —: secundum Apostolum scilicet S. Paulum. A nyelvtört. szótárban Com. Amos (Janua ling. Lat.)-tól idézve: Kokasoc, de a kokist nem említi.

Kombo. »Hi mulus vulgo kombo vel Inula...« (u. o. 177. b. 21. §.) — Sajtóhiba komló helyett, l. Sziládynál (i. m. 70–71.) Inula latin szó — lehet hogy használták, sem Szilády, sem a nyelvtört. szótár nem ismerik használatát.

Magnes. »Magnes colore est ferrugineus, unde et vulgus ipsum ferum vivum appellat.« (u. o. 207 c 2 §.) Ez a ferum vivum csak látszólagosan magyar kifejezés, azonban ez a latin vulgaris nyelvben volt meg, nálunk a magnes már a XVI. században használatos.

Manna. Item in hoc regno nostro Hungariae in partibus superioribus circa Cassoviam invenitur in herbis manna, cum rore descendens et colligitur« (u. o. 194. 12 §.) Ez hazai vonatkozásu hely, de semmilyen nem mondja ezzel Pelbárt, hogy ezt, reggel a fák és növények levelein levő harmatot csak oda fent, Kassa környékén nevezték volna mannának. Mert nem kell itt, mint Szilády véli, növényt, valami festuca fluitans-t érteni Világosan megmondja Pelbárt, mi az a manna: »...est ros caderis super arbores aut lapides« (u. o. 193d 12 §.) Nem kell ennél magyarázat. Ezt a szót úgy vette át a latin a görögből, — ez a zsidóból Régi nyelvemlékeinkben, codexeinkben: meena, ména, menna, mynna, minna stb. alakjában fordul elő.

Narancs v. naranecz. — »Citrum idest, domum, cininum, vel citreum, quod vocamus etiam naranthum.« (u. o. 157b. 44 §.) Mind a két szó általános lehetett nyelvünkben már ekkor.

Patkány. »Sorex vel sorices vulgo Patkam« (u. o. 90b 32 §.) Szilády Patka-t ír (i. m. 71.) és így is patkam jó ki. Mindazonáltal valószínűleg patkani volt valaha.

Szilfa. Prunus silvestris, vulgo zilfa, est apta arbor pro aedificiis domorum et pura alia huius modi ligna pertranseo, tum causa brevitatis, tum quia non sufficimus omnia describere. — (u. o. 216b 9. §.) És leírja a quercust, rharnust, Rosmarinumot Salix et, Taxust, a Tiliat, a Tinust, etc... a miből láthatjuk, hogy nem helyesen okoskodik Szilády (i. m. 72–73), a mikor ebből a »zilfa« ból, mindenáron szilvafát akar kihozni, mert a gyümölcsfáról a következő fejezetben beszél csak Pelbárt. (V. ö. u. o. 217b–218b.) Pelbárt nem használ egészen jó latin szót. De hogy tényleg ezt akarta mondani, t. i. zilfát, mutatja a leírása. Mert az, a mit szóról szóra jelent prunus silvestris: — erdei szilvafa, vagy közönségesen — kőkénybokr, valóban nem »apta arbor pro aedificiis domorum.«

Viza. »Esox, quem nos vocamus usonem est piscis Danubii maximus...« (u. o. 246b 13 §.); vagy: »Usones sunt pisces magni in Danubio. De quibus ubi esox patuit quoniam eodem nomine vocantur.« (u. o. 247a, 18. §.) Szilády hivatkozván IV. Béla (akkor még kisebb) király 1230-ban kelt egyik oklevelére, hol ez áll: dedimus ducentos husiones, quivocantur wiziha. (Arp. uj okm. I. 271. Szilády i. m. 73.) Még egyéb helyekre is hivatkozik, de mindezekkel csak azt bizonyítja, hogy uso nem magyar szó, hanem latin és ebből vizát kiolvasni semmiképen sem lehet. — De meg e név alatt Pelbárt ismételtlen is főlemlíti, plane egyik helyen éppen mint jellemző szóval új bekezdést kezd. Összevéve mindent, azt látjuk, hogy uso, vagy usones nem egyéb, mint a latin vulgus szava.

—y.

Vegyesek.

Olvasóinkhoz. Ismételtlen azon tiszteletteljes kérral bátorkodunk lapunk szives olvasóihoz fordulni, hogy hátrálékban levő előfizetéseiket lehetőleg rendezni sziveskedjenek, mert

törekvéseink nemes czélja csak az ő támogatással hozhat érett gyümölcsöt.

Gymn ünnepély. Helybeli főgymnasiumunk tanuló ifjúsága márcz. 19-ikén Pázmány Péter irodalmi föllépésének 300-ados évfordulója alkalmából halála napján ismételten sikerült ünnepélyt tartott. Érdekessége az ünnepélyt Bán József magas szárnyalású fölolvassása, a ki Pázmány Pétert, mint írórt méltatta, majd az igazgatónak, dr. Erdélyi Károlynak programmon kívüli felszólalása ki azt hangsúlyozta különösen, hogy ez az ünnepély nem felekezeti tüntetés akar lenni, hanem csak azt akarja szolgálni, hogy az ifjúság a nagyok példán, különösen pedig intézetünk e nagy növendéke példáján fölbuzduljon, tőle, mint eszménykép től tanuljon hazafiságot és vallásosságot. Ezen emelkedett és szívet megragadó ünnepi szónoklatokhoz tökéletes harmoniába olvadtak a szép szavallatok, zene és a ritka tökéletességgel előadott énekszámok, melyek az intézet énektanárának, Rietly Károlynak szép érzékét dicsérik.

Halottunk. Az élet terebélyes fájáról ismét letrött egy ágot a pusztító halál dühöngő vihara. Pedig csak javakorát élő fé fiú volt még, duzzadó erővel fölruházva, melylyel úgy látszott, nem fog egyhamar elbánni az élet fonálát folytonosan, de lappangva rágó halál vas foga. S mégis előbb végzett vele, mint talán boldogultunk is hitte volna. Elköltözött benne a más világra a nevelésügy egy derék bajnoka s mi Merényi Lajos podolini tanárban e mellett síratjuk a nemes lelkű piaristát, a jó rendtársat is. 51 évig élt, de ebből 35 évet rendünk nagy hivatásának megvalósítására szentelt «Kalazanti» szellemben nevelve a tanuló ifjúságot. De azért nem zúgolódunk Isten végzése ellen, a természet föltámadásával megürült egy hely a föld gyomrában s ennek betöltésével ő volt kiszemelve. Könnyeket hullatunk frissen hantolt sírodra szeretett Rendtársunk, kérve Istent, hogy legyen álmód nyugodt és csendes a boldog föltámadásig. R. i. p.!

Szentgyakorlatok. A husvéti szokásos szentgyakorlatainkat márczius 23, 24 és 25-ik napjain tartottuk meg, hogy így lelkileg megtisztulva előkészüljünk, fölemelkedjünk s magunkba szálljunk a következő napokon végbemenendő golgothai tragikumnak, Üdvöztők hálálának gyászos emlékezetéhez, mely alkalomra illő a lelkiösszeszedettség. Kapcsolatban egyuttal e szentgyakorlatok az ünnepélyes fogadalmakat letévők exerciciuma is volt, mely alkalommal föt. Janny László spirritualis ur tartotta a szívet megindító és elmét meggyőző szentbeszédet. 25-ikén végeztük a szentgyónást, mit másnap, Nagycsütörtökön követett az «Academiai» templomban elvégzett szentáldozásunk.

Ünnepélyes fogadalom. Egy fönséges, könnyéig megható aktusnak volt színhelye Nagycsütörtökön intézetünk kápolnája, hol már az annyiszor elhangzott: voveo peapertatem, castitatem et obedientiam krisztusi ígék hangjai ujultak föl újra. Nagy szavak, ígéretetek ezek, de igen alkalmasak arra, hogy a világzajától megvált leviták ezek erejével teljes biztonsággal gondozhassák lelkük üdvösségét. Értelmük mélységes s a ki alázatos lélekkel átérti, érzi, megtalálta azon színdarabot, mely szükséges a Krisztusi iga örvendetes elviseléséhez, mely az örök életre vezet s melyről maga

az Üdvöztő mondotta: Jugum meum suave est et ovus meum leve. Bizonyára ezen érzelmek vezették rendünk hat növendékét is, kik ezek hatása alatt belső meghatottsággal állottak az Ur oltára elé, hogy a világ elhagyásával végleg lekössék magukat az egyháznak. Lépésük komolysága meghatotta a társakat is, s midőn belödték őket a gyászos fekete lepelrel, könnyek toltak csillogva szemeikbe. Mély érzéssel végzte föt. Russel Károly igazgató ur is, kinek kezébe a következő növendékek tették le fogadalmukat: Hgyor József, Hársing István, Vincze László, Szakáll Gyula, Magas Mihály, Acsay Ferencz s a ki a következő remek beszédet intézte ékes nyelven hozzájuk:

Dilecti Fratres!

Recurrente anno recoluntur etiam sacra haec solennia, quibus interfuistis et in auribus omnium personant adhuc verba actus liturgici: Diviserunt sibi vestimenta mea et super vestem meam miserunt sortem.

Tristissima sane scena passionis dominicae in his mysteriis producitur, aeternum namque Patris Filium exspoliaverunt et Dominum gloriae crucifixerunt! At vobis, Carissimi, qui peracto probationis tempore ad missionem nunc ad professionem solemnem peristis, dies haec tristitiae, memorialis fiat gaudii et laetitiae, quia quo magis exuti per hanc professionem et bonis omnibus spoliati fueritis, eo magis Christo conformes facti estis ad serviendum Deo viventi.

Eia ergo, Dilectissimi, accedite, ut totos vos omnipotenti Deo offeratis! Nemo iam vestrum debet dubitare se a Deo esse vocatum ad nosrum institutum tot expletis in eodem annis, ideoque etiam laetissimo accedite spiritu, quia hilarem datorem diligit Deus (2. Cor. 9. 7.) Ego quidem ex delegatione speciali reverendissimi Patris Provincialis promptissimus adsum, ut sacrificium hoc voluntarium digne et acceptabiliter peragatur.

Abrenuntiantes itaque vos ultimis his proposui hortari et confortare verbis: Quum mundo derelicto Dominum partem vestram eligitis, hoc primum considerate, quod primum promittitis: membra vos Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum futuros et in Religione eadem, quantum est in vobis, perpetuo victuros, nec ideo locum vos daturus ullis tentationibus, quae separare vos possent ab hac vocatione, qua vocati estis.

„Summa autem vocationis huius et summa votorum nostrorum haec est, ut ad perfectionem caritatis accedamus. Religiosus enim, ut rem b. Petrus Canisius in Exhortationibus Domesticis explicaverat, per vota religionis abicit omnia impedimenta caritatis, quae hominem Deo unit. Per votum paupertatis abdicat se omni possessione et amore bonorum temporalium, quae mundus continet, ut Deum solum possideat; per votum castitatis immolat voluptates corporis et corpus suum Deo consecrat, ut illud tamquam vivum Dei templum immaculatum conservet; per votum obedientiae praecipuam animae suae partem, voluntatem scilicet immolat et subdit irrevocabiliter voluntati Superioris, ut Dei voluntatem certius faciat. Ergo revera votorum institutio, finis et fructus est, ut religiosus spoliatur et nudetur rebus omnibus, solique Deo adhaereat.“ Ordini tamen Scholarum Piarum adscripti non solum propriae salutis et perfectioni debent incumbere, cum insuper promittitis peculiarem curam circa puerorum eruditionem, per quod votum laborem suscipitis suavissimum instituendae iuventutis scholasticae in spiritu intelligentiae et pietatis, quod opus caritatis totos vos occupare et gaudiis inenarrabilibus replete debet.

Igitur mundo iam mortui, hoc solum cogitate, quod Gentium Apostolus Galatis (5, 24) inculcavit: Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis

et concupiscentiis; quodsi autem et plus oportet sapere, devotione singulati castissimum colite Virginem, ipsa enim omnium Patrona et Advocata, Hungarorum Magna Domina, nobis pauperibus a Matre Dei, mater dulcissima est. Ideoque incessanter resonant domus nostrae laudes immaculatae huius Virginis dicentibus choris: Laus cum prole pia tibi semper Virgo Maria in saeculum saeculi. Amen.

Az ünnepélyes aktus a mély értelmű „Te Deum” hangjai között ért véget, melynek lefolyásán intézetünk főt. előjáróságán és növendékein kívül anyaházunk több tagja is jelen volt. Ott voltak Kozár Ferencz házfőnök, Réti Márton elemi iskolai igazgató, Tóth Sándor, Novotny Endre, Bán József, Tubán Tibor gymn. tanárok; jelen volt továbbá Nagys Szádeczky Lajos dr. egyetemi tanár úr is kedves családjával. Délben, ebéd alkalmával Nagys. Vajda Gyula assistens ur köszöntötte szép szavakkal az újonnan beesküdt rendi fiatalokat.

Jelentés a „Kalazantinum” októberi számában hirdetett historiai tárgyú elbeszélésről. Februárius elsejéről márczius 25-ikére meghosszabbított pályatételre beérkezett 3 dolgozat a következő jeligék alatt: a) „Kinek hite nem szavakban áll, az nem kételkedik Isten jóságán. Br. Eötvös”. b) „Viharos felhők tornyosulnak Hazánk egén vészesen. Hitetlenek, kegyetlenek Dulnak a te népeden. Hiszarli Nureddin”. c) „Erős volt szerelme, mint a halál.” A dolgozatok értékének megítélésére alakult bíráló bizottság többséggel az a) alatt jelzett jeligés dolgozatot érdemesítette a pályadíjra, jóllehet kifogásoktól ez sem ment. Bédinek, a híres erdélyi főurnak történetével foglalkozik, melynek első felét közöljük is jelen számunkban. Ide csatoljuk azon pályatételünket, mely a „Vade Romam” című költeményünk megzenésítését célozza. Jutalma 3 arany.

Acad Calasantiana. Intézetünk kebelében fennálló „Acad. Cal.” már XI. rendes gyűlését tartotta meg márcz. 21-én, mely a következő pontokból állott. Domбай Gyula szavalt el elsőnek Petőfinék „A ledőlt szobor” című költeményét, magyaros hévvel s ritka tökéletességgel úgy annyira, hogy teljes mértékben rászolgált a bíráló dicsérő szavaira. A második pontot Lendvai János fölolvasása töltötte ki, „Felvidékünkről” címmel. A tárgy szépségének nem volt megfelelő tartalma, úgy annyira nem, hogy erős hangú bírálatban is részesült.

Kecskeméti studiumunk ünnepélye Szent Alapítónk emlékére a kecskeméti studium növendékei ápr. 6-ikán igen szépen sikerült ünnepélyt tartottak: Gonddal összeállított műsoruk a következő volt. I. Estéli ima az „Éjjeli szállás Granadában” című dalműből Kreutzertől. Előadja: az énekkar. 2. Kál. szt. József csodája. Irta és szavalja Nagy Lajos. 3. Részlet a „Szevillai borbély” cz. operából, Rossinitől. Előadja: a zenekar. 4. Kál. szt. József szeretete és alázatossága. Irta és fölolvasa: Nádaí Kálmán. 5. „Mária Mater gratiae” Zeyler Károlytól. Előadja az ének és zenekar. 6. Boldogasszony anyánk Tárkányi Bélától. Szavalja Kirkovics Béla. 7. Meditation, hegedűsóló vonós négyes- és harmonium-kísérettel. Előadja a zenekar. 8. Vineta. Seiler Józseftől. Előadja az énekkar.

Husvétii szentbeszéd. A föltámadás ünnepén fötiszt. Janny László spiritualis ur tartott szentbeszé-

det intézetünk növendékeinek, mely alkalommal megleget érzellemmel és ékes nyelven bizonyította be, hogy Krisztus föltámadása után is él az ő egyházában, annak minden egyes tagjában. A beszéd mély benyomást tett hallgatóira.

Irodalom.

Don Luis Coloma elbeszélései. Spanyol eredetiből fordította Jándi Bernardin. A Családi Regénytár 16-ik és 17-dik kötete.

A modern spanyol életet rajzolja a spanyol elbeszélő Coloma 7 válogatott elbeszélésében. Mindegyik egy-egy genre a spanyol életből. A közvetlenség, melylyel tárgyat előadja, megkedveltetik szeméyeit s elbeszélései egyformán tükrözik vissza a spanyol nép jellemének kimagasló és alacsony vonásait. A 17-ik kötet egy pók miatt ezimű hosszabb elbeszélést adja, mely rendkívül kedves történetet tár elénk egy vidéki város előkelő társadalmának köréből.

A kath. közönségnek ajánljuk a páratlan rajzokat és elbeszéléseket, melyeket Jándi Bernardin fordított le nagy gonddal nyelvünkre.

Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentsszékekkel. Irta Fraknói Vilmos. — Budapest, 1902. Ára 8 korona.

A jelen műben a szerző azon szoros viszonyt ismerteti, a melyben hazánk a római szentsszékekkel állott a konstanci zsinattól a mohácsi vészig (1414 – 1526). Ebbe a korbba esik Zsigmond király uralkodása, a ki egyuttal német-római császár s mint ilyen a nyugati egyházszakadás megszüntetésén fáradozik. Albert, a szakadásnak Magyarországon való elterjedését gátolja meg. Hunyadi János és V. László alatt is folytonos összeköttetésben van Roma Magyarországgal. Legelőkelőbb azonban a diplomatiái összeköttetés Mátyás alatt. A pápai udvar anyagilag is támogatja Magyarországot, hogy a törökök ellen sikeresen vehesse fel a harcot; ezen fáradozott a szent-széki II. Ulászló s II. Lajos korában a mohácsi vészig, sőt még ezután is nagy érdeklődéssel foglalkozik a magyar ügyekkel. Végül a szerző felsorolja a szövegben idézett munkákat, a melyek között Fraknóinak nem kevesebb mint 7 munkájára akadunk. A fáradhatlan töretetbuvár könyve a Szent István-Társulatnál kapható.

„Algebra a kösépiskolák számára. Irta: Borosay Dávid beneczés tanár. Budapest. Kiadja a Szent-István-Társulat. 1901. Ára 4 korona 20 fillér.

A főntebbi című munka szerzője becsületes munkát végzett a könyv megírásával. Az anyagot könnyen és biztosan kezeli, irányja mindvégig magyaros és könnyen érthető, világos. Nem ad többet, mint a mennyi okvetlenül szükséges, de semmit sem hagy el, a mi fontos és a mit a tanterv megkövetel. A sorrendet illetőleg a legnagyobb következetességgel jár el.

Minden egyes törvényt példákkal illusztrál, melyek ügyesen vannak megválasztva, oly módon, hogy a tanulónak útmutatóul szolgálnak minden egyes különösebb esetről is.

Kiállítása csinos, papírja jó, nyomása tiszta, könnyen olvasható. Mindezeket egybevetve, oly sok jó tulajdonsága van e könyvnek, hogy ha találunk is kisebb hiányokat, melytől egy könyv sem ment, különösen annak első kiadása, örömmel kell üdvözölnünk, mert tankegyetemeink között a legelső között foglal helyet.

Szerkesztői üzenetek.

C Köszönettel vettem, de majd levélben többet.

G. A. R. Köszönjük. F. V. nem!

U. M. Halgatóstokért legközelebb meg foglak benneteket lepni.

E. Sajnos, nem tehetek idő spórolás miatt sem eleget kéresemnek. Hosszadalmas, idejét multa. Halaszd inkább jövőre.

(Lezárva ápril. 10.)